

12. Több névnek van női és férfi változata is. Keresd meg a névpár hiányzó tagját!

Női név	Férfi név
<i>Julianna</i>	_____
_____	<i>Alex</i>
_____	<i>Valentin</i>
<i>Henrietta</i>	_____
_____	<i>Szilveszter</i>
_____	Károly

A szerzők nem nevezték meg, hogy mely korosztálynak és valójában kiknek íródott a kötet. Az elmondottak alapján viszont jószívvel ajánlhatjuk mindazon diákoknak és felnőtteknek, akik a kíváncsiságtól vezérelve nemcsak a saját nevük jelentését, eredetét szeretnék pontosabban megismerni, hanem szívesen olvasnának, megtudnának többet a napjainkban gyakran előforduló *Fanni, Marcell, Henrik, Vince, Adrián* stb. keresztnevekről. A magyartanárok pedig, tanítsanak a 1—12. osztály bármelyikében, hiteles, gazdag forrásból meríthetnek példanyagot, magyarázatokat a névtani ismeretek elsajátíttatásához, és kedvet ébreszthetnek a nevek csodálatos világának tanulmányozásához.

KOVÁCS ESZTER

egyetemi tanár

Pannon Egyetem Veszprém

Bölcsészettudományi Kar

Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Pilinszky János: Jelenések VIII. 7. című művének szövegteni értelmezése

Pilinszky költeményében az explicit (kifejtett) és az implicit (kikövetkeztethető) jelentéshetőségek függvényében – a forma (mint az adott gondolat mindenkori hordozója), a tagmondatok közötti grammatikai viszony – a struktúra feltárásával teszek kísérletet a lírai szöveg megközelítésére. Nem műelemzést végzek, a hangsúly a líra szubjektív befogadására helyeződik.

Pilinszky verseihez „teremtett” szituáció szükséges, pedagógiai beágyazhatósága a tizenévesek körében nem egyértelmű, éppen ezért, mint maga a mű, a befogadás folyamata is nyitott, a befogadóval zárul.

Jelenések könyve 8. fejezet 6-7. versek (az újfordítású biblia szerint)

Pilinszky János: Jelenések VIII. 7.

és lát az isten égő mennyeket | 1. |
s a menny színén madarak szárnya-röptét | 2. |
és látja mint merülnek mind alább | 3. |
a tűzkorongon átkerülni gyöngék | 4. |

és véges-végig mint a rézveres | 5. |
 olyan színűt dirib-darabra törtet | 6. |
 hol nem találni mátol egy kapást | 7. |
 a földet látja mégegyszer a földet | 8. |

a pusztaságot és a zűr zavart
 lovaskocsit keresve hol kigázol | 9. |
 de látja isten | 10. | nincsen arra mód
 kitörni út remény e látomásból! | 11. |

A hét angyal pedig, akinél a hét trombita volt, felkészült, hogy trombitáljon. Trombitált az első, és jégeső támadt, és tűz vérrel keverve, és lehullott a földre: megégett a föld harmada, megégett a fák harmada, és megégett a zöld fű is mind.

Pilinszky János műve 1956-ban íródott, és a *Harmadnapon* kötetben közvetlenül az *Apokrif* elé került. Ennek az oka, hogy a vers bevezeti azt az apokaliptikus látásmódot és látomást, amelyet majd az *Apokrif* című versében dolgoz ki. Tehát a költeménnyel ráhangolja, előkészíti az olvasót a következő, nagyobb lélegzetvételű művére.

Pilinszky költészete az 1942-es, első versek óta szinte példátlanul egységes, mintha minden darabja egyetlen élethosszú, hangtalan monológ, egy-egy írásba-szóba átmentett darabja volna. Az *Apokrif* intonáló (*mert*) kötőszavának verselőzménye a költő *Jelenések VIII. 7.* című darabja, amelyet apokaliptikus előjátékként lehet értelmezni.

Az elemzés során az ide vonatkozó bibliai részletet is vizsgálom a költeménnyel párhuzamosan, hiszen Pilinszky műve a *Jelenések* könyve 8. rész 7. versének folytatása, tehát a vers a végítélet látomásából kiszakított részlet.

Pilinszky a legegyszerűbb nyelvi eszközökkel éri el a pusztulás folyamatának felidézését. A sorok szabályos szótagszáma (10-11-10-11), üteme és asszonáncai ellensúlyozzák a mondatok nyelvtani szabálytalanságát, és a strófákat összefogva egyensúlyban tartják a költemény szövegét. A költőre oly jellemző kötőszavas intonálásmóddal találkozhatunk ebben a költeményben is. Az *és* kötőszók a költői szöveg három részre bontását sugallják, az *és* hozzátoldó kapcsolatos formában teljesíti ki az új „rémisztő”, elidegenítő mozzanat felvezetését. A költő nem osztja művét versmondatokra, de mondattanilag felbonthatjuk 11 mondategységre. Ezeket a határokat számozással jelölöm. Mondattanilag 1-1 sor 1-1 versmondat. Az 1-3. szakasz tömbösödött egységét a 4. tagmondat összegzi, az 5-9. tagmondatokkal együtt ellentétes viszonyban állnak a 10. tárgyi alárendelő mondat. A 11-ben a gondolatiság hangsúlyos, ezért ott a mondat szerkezet is bonyolultabb. A szöveg szerkezeti megközelítésének legfontosabb kérdése az, hogy a szöveg milyen egységekből épül fel, és ezek az egységek milyen nyelvi jellegűek.

A három versszak ténymegállapításait 11 tagmondat feje ki. Az első 3 tagmondat hozzátoldó kapcsolatos viszonyban áll egymással, a 4. tagmondat pedig összegzi és magyarázza ez előző hármat. Az 5. tagmondat mellérendelő kapcsolatos viszonyban van a 4.-kel, míg a 6. magyarázza az azt megelőző tagmondatot. A 7. tagmondat szintén kapcsolatos viszonyban van a 6.-kal, ám azzal helyhatározós alárendelő viszonyban áll a 8. és a 9. tagmondat. A vers 1-9. tömbösödött egysége ellentétes kapcsolatban van a 10. tagmondat, tárgyas alárendelő, míg a 11. állandó határozói viszonyban áll. A szerkezeti forma összegzi a látottakat, mely szerint kitörni nincs remény. Tehát a vers szerkezeti felépítése így összegezhető:

$$< \{ [(1/t)] - [(2-3) \leftarrow 4] \} - \{ (5 \leftarrow 6-7/H_b) \} - \{ (8-9) \} \leftrightarrow \{ (10/t - 11/H_{\text{állandó}}) \} >$$

Az 1. főmondat inverzió következtében az *és* kötőszóval az élen jelzi az előzményt. Így a vers elejei és végi ellentét nemcsak a *de* kötőszóval, hanem a főmondati pozíciókkal is nyomatékossabbá válik.

Az *és* hozzátoldó mellérendelő kötőszó összetett mondatokban eleveníti meg a pusztulás alapállását, az utolsó szakaszban pedig a *de* a lemondás tényét állítja, s vetíti előre. Az *és* mellérendelő kötőszó az élőbeszéddé változtatás retorikai alakzata, így feleslegessé teszi a kommentárt. Az 1-8. sor, „*és lát az Isten...*”, a végítélet látomása. A kis kezdőbetűk is arra utalnak, hogy kiszakított szövegrészeiről van szó. A 9-10. sor *de* kötőszava ellentétező pozíciót feltételez, ám tartalmilag „harmonizál a diszharmonia”, vagyis az 1-8. sor sodró látomása, a megsemmisülés „*dirib-darabra törtet*” Isten számára is, és egyben a költőnek is a tehetetlenséget sugallja. Ezt motiválja a 4. sor is: „*a tűzkorongon átkerülni gyöngék*”.

A sorvégi áthajlás (*mind alább / a tűzkorongon*) nem okoz gondolati törést, sőt a szokatlan szerkezeti szétválasztás révén hangsúlyos figyelemkeltő eszköz lesz. Az enjambement-ben a mondatív túllendül a vesszoron, így a szövegstruktúra kiépülése szempontjából az egyenletes tovahaladást biztosítva az előremutató, kifejtő mondatépítkezés eszköze.

Minden versszakban csak a 2. és 4. sorok rímelnek: *x a x a*. A szöveg egészét vizsgálva a cím rámutató funkciójú, hiszen a szövegre mint egészre utal, jelezve, hogy az utána következők mi a témája, mi gondolatiságának a lényege.

A vers címe (*Jelenések VIII. 7.*) a mű témáját jelöli ki az olvasó számára, azaz címkeként áll az alkotás elején, szintaktikailag „és lát az isten” ↔ „de látja Isten” e két főmondatba sűrítve azt.

A tér- és időbeli kijelölések Pilinszky lírájában alapvető fontosságúak a szubjektum „világban-létének” vagy „benne nem létének” értelmezhetősége szempontjából, a véges és a végtelen, a fizikai világ és Isten országa viszonyában. E poézisnek egyedi összetevője a tárgyi-as megnevezés, amely a lírai beszélő nézőpontját egyszerre érvényesíti és számolja föl. „Befejezett jövőidejűség ez, amely a jövő befejezettsége után, egy örök jelent előlegez, olyat, amelyben nincs már többé jelentése a múltnak és jövőnek, s így tehát voltaképpen a jelennek sincs. Időtlen időfölötti örökkön való állapot, amelyben nincs többé történés, lényegi változás”. (Németh G. 435-436. o.)

Mivel a bibliai rész előzménye a költeménynek – sőt címjelölő funkcióval is bír –, fontos ennek a bibliai kontextusa. A jelzett 8. rész nem más, mint a 7. pecsét felbontása, a 7. vers pedig így szól: „*a hét angyal pedig, akinél a hét trombita volt, felkészült, hogy trombitáljon. Trombitált az első, és jégeső támadt, és tűz vérral keverve, és lehullott a földre: megégett a föld harmada, megégett a fák harmada és megégett a zöld fű is mind*”. Az előzményekből megtudhatjuk, hogy János apostol imádságára Istennek az a válasza, hogy elkezd az ítéletet. Ennek jele az oltárról földre dobott tűz. Az előbbi csenddel ellentétben mennydörgések, földrengések hangja hirdeti, hogy Isten fenségében és dicsőségében cselekedni fog. A megadott jelle a hét angyal is felkészült a harsona és kürtök megfújására, amelyeknek hangjával új apokaliptikus események sorozata indul el. Az első négy trombitászó leírása rövid összefoglalásban jelenik meg, míg az utolsó négyet János apostol részletesen leírja. Az első angyal trombitájának szavára az egyiptomi csapáshoz hasonló ítélet zúdul a földre (vö. bővebben: II. Mózes 9, 23-26.). A vérral kevert tüzes képek alapélményét a Szahara felől jövő pusztító viharok adták, amelyek vörösre festették a sivatag finom homokját. Vörvörös, pusztító jégeső tüzes villámokkal pusztítja el a földön a fák és növények harmadát. Vészesen összezsugorodik mindaz, ami az embernek eledelt ad, ami kedvessé teszi életét. A föld, amelyet az ember, mint kertet művel, a felégetett földdé lesz, a pusztító bűn visszatükröződéseként. Ez az első, a „végső idők” előjele.

A bibliai jelenések képzetei és szimbóluma szolgálják a pusztuló zűrzavara víziójának megjelenítését a Jelenések VIII. 7.-ben. A Jelenések könyvének részlete Pilinszky versének nem tárgya, hanem lélektani háttere, a költemény kiindulópontja; tehát egy, a költő által elkép-

zelt apokalipszis látomása, leírása a világ végső pusztulásának és a végítélet megelőlegezett formájának, a majdan bekövetkező és a már most elkezdődött pusztulásnak, a világ mai nyomasztó súlyának az összekapcsolása. A világ mai és jövőendő sebei nem mások, mint a bibliában megörökített látomásnak, a végső ítéletnek és pusztulásnak az előképei.

...**„és lát az Isten”**: mintha Isten kép nélküli, pusztán a látás ideájából születő vízióját látnánk magunkról. Isten válik az apokalipszis szimbólumává. János apostolnál is összekapcsolódik a két fogalom: „látta és hitt”. Pilinszky a láttatás költője. Még elvont „időjelzői” is hordoznak magukban vizuális elemeket. De itt nem mi látunk, hanem minket látnak. „A vakon látó teremtő, aki a bárány csöndjét, önnön fogságaként vizionálja, s ezzel teremődik meg az önkírló látomás közössége.” (Balassa 1996. 30.) Ez a motívum tér újra vissza a vers végén is: **„de látja isten nincsen arra mód / kitörni út remény e látomásból”**. Pilinszky verseiben a remény mindig a hiányt, a veszteséget asszociálja (pl. „holtan merednek / reményeink a csillagok” Pilinszky: Kihűlt világ). A költő nem a köznapai jelentésében használja a remény fogalmát, mint mások, akik a reményt azonosítják a jövőbe vetett reménységgel. Pilinszky vallja, hogy mint minden valódi értéknek és cselekedetnek, a reménynek sincsenek időbeli és térbeli határai. A vers a „nincs remény” motívumát összegezi, amely a szenvedésben való elhagyatottságot tükrözi, mert a világ darabjaira hull, menthetetlenül.

„és látja mint merülnek mind alább / a tűzkorongon átkerülni gyöngék”: a világ végének víziójában az elkárhozók szenvedése allegóriaként jelenik meg. A világ felbomlásának képei is az allegorikus látomásköltészetet tükrözik. Megfigyelhető a metaforikus összefüggés a *Nap* szinonimáiban: *égő, tűzkorong, rézveres*. Ez a képsorozat az, amely összefogja, egyensúlyba tartja a költemény teremtette látványvilágot.

A Nap a költészetben kimeríthetetlen képzettársítások forrása: istenség, pusztító elem, a természeti törvény szigorú fegyelme és közönye is egyben (pl. Nagy László verseinek is központi motívuma). A műben megjelenő táj legfőbb eleme a kíméletlen, hatalmas, számon kérő napkorong, az a tűzvész, forróság, ragyogás, amivel átizzítja az egész világot. A kelő Nap motívuma egyszerre tárgy, emberi érzékszerv és vadállat, szenvedő áldozat és ugrásra kész nyers természeti erő. A képnek ezt a gazdag többértelműségét a nyugvó és mozgó elemek sajátos szintézise adja, ahol a verbális vízió az egymásba folyó, egymástól elválaszthatatlan képek sodra.

„hol nem találni mátol egy kapást / a földet látja mégegyszer a földet”: a világ nyomasztó súlya nehezedik az emberekre és a költőre is. A *mégegyszer* itt *utoljára* jelentésben szerepel, amely a költő tehetetlenségét sugallja.

Pilinszky kitágítja a horizontot, így a fent és a lent ellentéte húzódik végig a versen. A fent a szemlélődés síkja, ahonnan Isten szemléli pusztításának eredményét, lent, a földön pedig csak a pusztaság, a zűrzavar és a megsemmisülés állapota van: **„a pusztaságot és a zűrzavart / lovaskocsit keresve hol kigázol”**. A látomás allegorikus költészet, amely összeköt eget és földet, embert és világát a versben, a képzeletet nem engedi elrugaszkodni, s földiséggel telíti.

Nincs központozás az egész műben, mégis az utolsó sort felkiáltójellel zárja a költő, mintegy hangsúlyozza a vers lezárását. Itt olyan pusztulásról lehet szó, amellyel szemben maga Isten is tehetetlenségében abba a magányba zárkózik be, amelybe a lírai én is. Tehát itt még a bibliainál is tragikusabb mozzanat tanúi lehetünk, hiszen a befejezés szerint a világ menthetetlenül darabjaira hull. Ám egy fontos mozzanatról ne feledkezzünk el. Pilinszky János *Jelenések VIII. 7.* című verse ezen a ponton, a reménytelenség szintjén véget ér; ám a Jelenések könyvében a részlet folytatódik, és az angyalok kürtjét követő pusztítás után Isten kegyelmét és szeretetét is megcsodálhatjuk, mert bár a föld elpusztul, de akik hűek voltak Istenhez, elnyerik jutalmukat, és hivatalossá válhatnak a „Bárány menyegzőjére” (Jelenések könyve 19, 9).

Tehát összefoglalva: az apokaliptikus írások a jövőendőre vonatkozó jelenések, látomások, amelyek összefüggnek az apokrif, nem kanonikus írásokkal is. Pilinszky lírájában az

apokalipszis mozzanata egyrészt a történelmi idő végének transzcendens és tragikus látomása, ám a minden idői pillanat meghaladása hiányával, vagyis Isten országának eljövetele nélkül, másrészt a szubjektum halála mint a semmibe hullás, a végesnek a végtelenre való kitekintése, transzcendens rákérdezése vagy az arra adott válasz nélkül. Pilinszky verseihez a Biblia apokalipszises részei, főképp a Jelenések könyve az elsődleges intertextuális forrás.

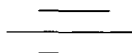
IRODALOM

Németh G. Béla: Az apokalipszis közelében. Kortárs 9. 1982.

Pilinszky János összes versei. Budapest, Osiris Kiadó, 2002.

Tolcsvai Nagy Gábor: A szövegek világa. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994.

Tolcsvai Nagy Gábor: Pilinszky János. Pozsony, Kalligram Kiadó, 2002.

CS. BOGYÓ KATALIN – P. HANESZ ANDREA

könyvtárostanárr

főiskolai adjunktus

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Szeged

Varázsnap 2008

Az Iskolai Könyvtárak Nemzetközi Hónapja alkalmából

A Varázsnap 2008 című projekt az Iskolai Könyvtárak Világnapja alkalmából a képző intézmény és gyakorlóiskolája együttműködésében zajlott le 2008. november 5-én. Jó példa volt arra, hogy a tanórai kereteken kívül is van lehetőség olyan közös projektek lebonyolítására, amelyek egyaránt szolgálják a hallgatók és a tanulók érdekeit.

Előzmények

Az együttműködés 2007-ben kezdődött a gyakorlóiskola könyvtára és az informatikus könyvtáros képzés keretein belül több éve zajló Iskolai Könyvtár speciálkollégium között. Az Iskolai Könyvtárak Világnapja jó alkalom volt arra, hogy egy közös projekt keretein belül az informatikus könyvtáros képzésben részt vevő hallgatók figyelmét gyakorlatban is az iskolai könyvtárak tevékenységeire irányítsuk. Célunk kettős volt, egyrészt rámutattunk hallgatóinknak a könyvtárostánárral való hatékony együttműködés lehetőségeire, másrészt a gyerekek olvasási, könyvtárhasználói attitűdjét kívántuk erősíteni. 2007-ben a képregények köré szerveztük programjainkat.

Az iskola és könyvtára

Az iskola a Szegedi Tudományegyetem egyik gyakorló általános iskolájaként 1928 óta Szeged belvárosának régi, patinás épületében működik. A gyakorló iskolai jellegből adódóan szoros kapcsolatot ápol a Szegedi Tudományegyetem különböző karaival.

A könyvtár az iskolaépület középső szintjén, a magyar és a nyelvi szaktantermek, valamint 3-4.-es osztálytermek szomszédságában helyezkedik el. Három helyiségben fogadja hasz-